

Ved Christian Metz' død

Af Palle Schantz Lauridsen

Filmteoretikeren Christian Metz begik selvmord natten mellem 6. og 7. september 1993. Dermed satte han punktum for et enestående, internationalt betydningsfuldt pionérarbejde, der startede i begyndelsen af 1960'erne med grundlæggelsen af filmsemiologien og nåede sit højdepunkt i kølvandet på 1975-artiklen *Le signifiant imaginaire*, der tog fat på forholdet mellem film og psykoanalyse. I 1991 udsendte Metz en bog om filmens udsigelse, men det var der ikke mange, der lagde mærke til, for filmteoriens vinde blæste ikke længere fra Metz' Paris. De kom fra David Bordwells og Noël Carrolls Wisconsin.

Metz blev født i Béziers 12. december 1931. Efter at have studeret tysk, fransk, græsk og latin på Ecole Normale Supérieure i Paris arbejdede han i en årrække som gymnasie lærer, indtil han som 30-årig kom på forskningsmæssigt at forene sine hovedinteresser – sprogvidenskaben og filmen. Det førte ham i 1966 – bl.a. støttet af Roland Barthes – til den berømte eliteskole Ecole des Hautes en Sciences Sociales, hvor han virkede, indtil han bl.a. på grund af stærkt tiltagende blindhed trak sig tilbage for et par år siden.

Bøgerne

Omverdenen blev første gang opmærksom på Metz, da han i 1964 – med en til pedanteri grænsende grundighed, der siden kom til at kendetegne hele hans værk – som den første gennemlyste metaforen om filmens *sprog*. Tog man sprogvidenskabens definitioner af, hvad sprog er alvorligt, kom filmsprogsbetragtningen til kort, og Metz' konklusion var derfor, at filmen ikke havde et sprogsystem på samme måde, som de naturlige sprog har det. Da filmen på den anden side faktisk betyder noget, måtte man – mente Metz – prøve at beskrive den med en videnskab, der var i støbeskeen i de tidlige 60'eres, intellektuelle, franske miljø: semiologien. Og

det gjorde Metz i tre bøger, der kom i perioden fra 1966 til 1972: *Essais sur la signification au cinéma I-II* og *Langage et cinéma*. Derved var Metz med til at gøre filmteori til videnskab.

Nok var Metz blevet en filmteori-stjerne med sine første tre bøger. Men med bogen *Le signifiant imaginaire*, som han samlede til udgivelsen i 1977, tog han med inddragelsen af psykoanalyse det skridt, der i mindst ti år skulle gøre ham til den uden sammenligning mest citerede filmteoretiker. Det var især hans diskussion af, hvorledes generelle psykoanalytiske begreber som identifikation og voyeurisme forhold til selve det at se film, der vandt genklang. Metz' banebrydende arbejde kom på et tidspunkt, hvor universiteterne, bl.a. i USA, for alvor var ved at give studiet af film en selvstændig plads på skemaet, og hvor psykoanalysen stod i særdeles høj kurs. Så i en årrække kunne man ikke læse teoretisk anlagte filmanalyser o.lign. uden til stadighed at støde på ord som øjenlyst, skuelyst og synsdrift. Og det var i høj grad Metz' fortjeneste – også selvom nogle af hans epigoner var mere Metz'ske end han selv.

Metz skrev i årene omkring 1980 en stor afhandling om *Freud og vitserne*. Den lå færdig til udgivelse i 1985, men til hans store skuffelse blev den aldrig trykt.

Undervisningen

Metz' store indflydelse på den moderne, internationale filmteoris udvikling stammede ikke kun fra hans skrifter. Han var en hyppigt inviteret forelæser, filmforskere nærmest valfartede til hans undervisning, hans seminar, i Paris. Jeg gjorde selv turen med i vinteren 85-86 og igen i foråret 87 og mødte en intens velforberedt, venligt imødekommende, diskuterelysten, velotienteret og tilbageholdende »mester«, der bestemt ikke led af primadonna-nykker sådan som andre af 60'er-generations franske, intellektuelle charlata-

ner. Metz' pædagogiske metode var samtalen, sådan som den udspandt sig på baggrund af hans forelæsningsmanuskripter. Der var på grund af hans tilbundsgående grundighed ofte langt mellem guldkornene, men når de kom, kunne man være forvisset om, at der var tænkt grundigt over dem. Det var aldrig – heller ikke i hans skrifter – den konkrete *filmanalyse*, der optog Metz. Ikke fordi han havde noget imod filmanalyse; han mente blot, at hans styrke og passion lå i arbejdet med det, han kaldte den frontale teori.

Manden

Til billedet af Metz som person hører en lille episode, jeg oplevede, da han i 1988 var gæst ved Institut for Filmvidenskab. Ved en rigtig dansk frokost ville Metz, der privat godt kunne virke en smule nervøs, belevnt træde til side for værtens kone. Han havde dog ikke taget lokaliteterne godt nok i øjesyn, så *plask!* dyppede han tæerne i hundens vandskål. Dette lille, nervøse uheld bragte ham dog ikke mere fra koncepterne, end at han, der bestemt ikke var nogen kostfornægter, få øjeblikke senere stod på sit og i modstrid med enhver form for høflighed og kulturel nysgerrighed blank nægtede at spise sværen på det stykke med flæskesteg, der naturligvis var en del af frokosten: *Qui mange le porc, laisse la couenne*, som han sagde (Den der spiser svin, skal lade sværen være).

Metz var en passioneret forsker, der aldrig fór frem med bål og brand. For ham vejede personligt venskab tungere end eventuelle teoretiske uoverensstemmelser. Han tog sine teoretiske 'modstandere' alvorligt, og satte sig grundigt ind i deres og andres synspunkter, før han dannede sig sin egen mening. Selvom filmteorien inden for de seneste år på det nærmeste har fortrængt Metz' indsats, bør hans værk altid stå som et epokegørende, nyskabende pionérarbejde.